

JEZIKOVNA ANALIZA SVETEGA PISMA NOVE ZAVEZE (1984)

Prevajanje svetega pisma je zelo zahtevno delo, tako zaradi narave besedila samega, kakor zaradi pri nas 400-letnega prizadevanja za kakovost stvarnega in lepostilno dognanega prevoda. Poleg nekaterih nedvomnih kakovosti ima slovensko Sveto pismo 1984 precej pomanjklivosti zlasti na stilnem področju in nepotrebnih odmikov od že doseženih, v izročilu, proučevanja le-teh ni v splošni zavesti živečih kvalite od prejšnjih prevodov. Tega naj bi v najnovejšem prevodu ne bilo več.

Translating the Bible is a very demanding task because of the nature of the text itself as well as the 400 year tradition of attempts at creating a correct, aesthetically and stylistically consummate translation. Aside from the undoubtedly positive aspects of the 1984 Slovene Bible translation, there are also many shortcomings. Most of these are stylistic and concern needless alterations of the accomplishments of earlier translations, which are extant in the literary tradition, in the analysis of these accomplishments, and in the collective consciousness.

1 Ena velikih nalog krščanskega ljudstva je – ko doseže višjo civilizacijsko stopnjo oz. ko se začne oblikovati v narod – da prevede sv. pismo v svoj jezik in nato vzporedno s časom skrbi za usklajanje s knjižnim jezikom.

Poglavitni namen prevoda sv. pisma je, da dobijo ljudje možnost spoznavati temeljno versko izročilo. Ker pa vsebuje sv. pismo tudi kulturo in filozofijo starega orientalskega sveta in predstavlja zlasti v nekaterih delih vrh judovske poezije, postane to tudi v obratni smeri vzorec, po katerem se oblikuje narodova kultura in z njo glavni njen izraz – knjižni jezik. Prevajanje prisili ustvarjalce svetopisemskega besedila, da do skrajnosti izčrpajo dane, že oblikovane izrazne možnosti jezika ali pa ustvarijo še nove, in s tem prevod zveča izrazne sposobnosti, zlasti na leposlovno-filozofskem področju. To dokazujejo zgodovine domala vseh evropskih narodov. Tako postane sv. pismo pri večini narodov najpomembnejše versko in hkrati eno ključnih literarnih del.

Značilnost prevodov sv. pisma je tudi, da spremljajo razvoj narodove kulture. Zato sv. pismo doživlja večje ali manjše jezikovne in tehnične uskladitve z razvojno kulturno stopnjo, doseženo v posameznih obdobjih. (Prim. M. Orožen, Preobrazba jezikovne zgradbe od Japljevega do Lampetovega prevoda Biblije v 19. stoletju, Slovenski jezik v znanosti, Ljubljana, 1989.) Načela o prevajanju sv. pisma so se v zgodovini deloma spreminjala, vendar so ves čas izvirala iz nekaj nespremenjenih predpostavk.

Sodobni prevod sv. pisma mora izhajati iz štirih, delno (tudi) nasprotujočih si izhodišč. Ta so: čim večja zvestoba izvornemu grškemu oz. hebrejskemu besedilu in duhu izvirnika; omogočanje bralcu dojeti vsebino in pomen zapisanega; usklajanje s sočasnim knjižnim jezikom; hkratno upoštevanje literarnega izročila v njem in ohranjanje značilnosti njegovega sloga.

Večino teh izhodišč upošteva tudi najnovejši slovenski prevod sv. pisma, kakor je razbrati iz uvoda vanj in iz pojasnil v periodičnem tisku.

V svetovni in tudi domači bibličistiki je že dalj časa – zlasti po koncilu – splošno utrjena zahteva, naj moderni prevodi sv. pisma izhajajo iz izvornikov oz. predlog, ki

so le-tem najbližji. Na to je med drugimi opozoril že jezikoslovec A. Breznik v znameniti študiji *Literarna tradicija v Evangelijih in listih*, DS 1917; načelo se je potem bolj ali manj dosledno uresničevalo v vseh nadaljnjih izdajah sv. pisma, opazno zlasti v t. i. Jeretovi izdaji* in v zadnjih prevodih ljubljanske škofije, le J. Moder je pri posodabljanju besedila hodil nekoliko svoja pota.

Prevod sv. pisma mora biti v vsakem obdobju razvoja kakega naroda usklajen z njegovim kulturnim razvojem, zlasti jezikovno, da je ljudem omogočeno kar najavtentičnejše razumevanje besedila. Zato mora biti prevod sv. pisma v obdobju nastajanja naroda model knjižnega jezika (pri Slovencih Dalmatin), v naslednji dobi usmerjevalec razvoja knjižnega jezika (J. Čandek-T. Hren, J. Japelj, M. Ravnikar, J. Zupan, J. Burger), v poznejših časih, zlasti v sodobnosti, ko je knjižni jezik že povsem razvit, socialno razčlenjen, pa naj se jezik sv. pisma čim bolj sklada z že normiranim, standardnim knjižnim jezikom, kakor je prikazan v jezikovnih priročnikih (slovnice, pravopisi, slovarji, stilistike).

Ker pa pri sv. pismu ne gre le za natančnost verskega besedila, ampak tudi za vzorčnost literarnega besedila in ker se je po njem že pred časom izoblikoval t. i. biblijski oz. svetopisemski slog v okviru knjižnega jezika (prim kvalifikator *bibl.* v Slovarju slovenskega knjižnega jezika /SSKJ/), mora biti novejšim prevodom posvečena posebna skrb: biti morajo usklajeni z načeli iz prvih treh točk, hkrati pa ohranjati ključne formulacije najbolj znanih svetopisemskih povedi, ki živijo v zavesti kristjanov, bralcev in poslušalcev evangelija, oz. so značilne za omenjani slog.

Ceprav je v duhu katoliškega nauka, da je treba vernikom omogočati enoumno razumevanje svetopisemskega besedila in je zato večina temeljnih izdaj sv. pisma opremljena s konkordancami, opombami, marginalijami in podčrtnimi opombami ter samostojnimi komentarji, pri nas vse od Dalmatina dalje, je treba upoštevati tako bralčevo/poslušalčevo sposobnost dojemanja kakor njegovo željo po asociativnem dojemanju vsakega sporočila. Tako nekako razumemo tudi avtorsko pojasnilo o prevajanju Izdaje 84: »Pri sestavljanju in izbiri opomb pa je treba biti izredno previden, da bi pač bralcu pomagale k pravilnemu razumevanju, da pa ga ne bi zavajale.« (Družina, 9. 4. 1989.)

Ker je svetopisemsko besedilo v nadrobnostih težko razumljivo zaradi drugačnega civilizacijskega okolja, v kakršnem je nastajalo, se ponuja prevajalcu več možnosti. Prevod lahko prenaša sporočilo tesno po izvorniku ali pa bolj prosto sporoča njegovo osnovno misel. Besedilo je lahko golo, lahko se mu, dodajajo različna pojasnila, komentarji, konkordance itd.

*V nadaljnem besedilu analize uporabljamo za posamezne izdaje sv. pisma tele okrajšave, rabljene lahko tudi v pridevniški obliki:

Dalmatin: *Biblia, tu ie, vse svetu pismu, Stariga inu Noviga testamenta*. Wittemberg, 1584.

Burger: *Listi in evangelji v nedelje in praznike celiga léta*, Ljubljana, 1833.

Jeret: *Sveto pismo novega zakona*. Priredili dr. Fr. Jerè, dr. Gr. Pečjak, dr. A. Snoj. Ljubljana, 1937².

Ekumenska (E): *Sveto pismo stare in nove zaveze*. Ekumenska izdaja. Ljubljana, 1974.

Moder: *Sveto pismo nove zaveze. Evangeliji in Apostolska dela*. Celovec, 1977.

Rozman: *Jesusova blagovest*. Prevedel dr. Francè Rozman. Ljubljana, 1979.

Izdaja 84: *Sveto pismo nove zaveze*. Jubilejni prevod ob štiristoletnici Dalmatinove Biblije. Ljubljana, 1984.

Najustreznejša rešitev bi bila, da se na eni strani oblikujejo ozko znanstvena, filološko in filozofsko podprta besedila, namenjena predvsem teologom in specializiranim laikom, in poljudnejše izdaje brez težko razumljivih komentarjev in filoloških uvodov. S tega stališča je »znanstveno kritična« izdaja Izdaje 84 sporna: bila je namenjena najširšemu krogu bralcev, je pa obremenjena s številnimi opombami in učenim filološkim aparatom. V prihodnje bi kazalo za široko uporabo izdajati prevode brez tako obsežnih in zapletenih pojasnil, za študijske namene pa to znanstveno raven ohraniti oz. jo še dvigniti.

2 Poglavitni namen analize Izdaje 84 je ocena jezika. (Sistematična analiza sicer ni zajela njenega celotnega besedila, bila pa je opravljena na obilnejšem gradivu, kakor se kaže v dokumentaciji posameznih trditev.) Pri tem ločujemo dva vidika: a) spremembe na podlagi izvornika, ki so nastale zaradi vsebinske netočnosti prejšnjih prevodov, b) spremembe, ki zadevajo zgolj jezikovno posodabljanje svetopisemskega besedila.

Pri točki a) soglašamo z izjavo urednikov, da je »izvirna misel marsikje jasneje in natančneje izražena«. To trditev podpirajo mnogi zgledi.*

Mt 3/11: E: jaz nisem vreden, da bi mu obuvalo sezul; Izdaja 84: jaz nisem vreden, da bi mu nosil sandale. Tudi podčrtana opomba »značilno opravilo sužnja« je na tem mestu koristna za pravilno razumevanje besedila.

Mt 4/18: E: ob Galilejskem morju; Izdaja 84: ob Galilejskem jezeru. Ustreznost zamenjave *morje* > *jezero* ali opustitev izraza *morje* v podnaslovu pri Mt 8 potrjuje slovensko zemljepisno izrazje. Podčrtana utemeljitev te spremembe na str. 180 pa sodi prej v komentar znanstvene izdaje sv. pisma ali v načelno revijalno obravnavo problematike prevoda kakor v poljudno izdajo sv. pisma.

Mt 6/19: E: tatovi kopljejo in kradejo; Izdaja 84: tatovi spodkopavajo zidove in kradejo.

Mt 3/3: E: Pripravite pot Gospodovo, izravnajte njegove steze; Izdaja 84: Pripravite pot Gospodu, zravnajte mu steze.

Mt 3/7: E: kdo vas je učil, da ubežite prihodnji jezi; Izdaja 84: kdo vam je zagotovil, da ubežite prihodnji sodbi.

Nova besedila so tu dosti razumljivejša in predstavnjejša kakor prejšnja.

Posamezne vsebinske izboljšave prevoda so odvisne zlasti od drugačnosti izvirnega (hebrejsko-grškega) besedila oz. od naslonitve na vsebinsko ustreznejšo različico zapisa. Taka je na primer poved Lk 20/11 *Tega pa so ozmerjali, pretepli in odslovili praznih rok*. Prejšnji prevodi so imeli na tem mestu manj logično zaporedje dejanj in pomensko nejasno določilo v koncu stavka: *pretepli, opsovali in ga odpravili praznega*. Drug tak primer je pri Mr 7/35 *sprostila se je vez njegovega jezika in je gladko govoril* < *vez njegovega jezika se je razvezala in je govoril prav* (Ekumenska; podobno Burger, Jere, Moder, Rozman). Na temelju sobesedila in opombe na str. 126 se da sklepati, da je bil prislov *prav(ilno)* utemeljeno zavrnjen, vendar ne povsem posrečeno nadomeščen, saj je prislov *gladko* večpomenski (prim. SSKJ, zlasti 2. pomen besede *gladek*).

*Ponazarjalni (ilustrativni) zgledi so navedeni v časovnem zaporedju, z ločevalnimi oznakami, kot je prikazano na str. 2–3, njihove umestitve Izdaji 84 pa po ustaljenem načinu biblijskega krajsanja, to je Mt, Mr, Lk, Jn ipd. Sicer pa so na prvem mestu dobre rešitve, potem sporne, nazadnje slabše.

Podobni primeri dobrih popravkov so še Mt *sveti luč ljudem* (5/16), *oko zapeljuje* (5/29), *po križiščih* (6/5), *če imaš pa sam bruno* (7/4) ipd.

Vendar je kljub velikemu prizadevanju pri vsebinskih izboljšavah ta in ona poved ostala nedorečena, zlasti zaradi izrazne nemoči pa tudi premajhne doslednosti prevajalcev.

Mt 6/4: E: bo tvoja miloščina na skrivnem... vidi v skrivno; 84: tako bo tvoja miloščina skrita, in tvoj Oče, ki vidi, kar je skrito, ti bo povrnil.

Mt 6/118: E: je na skrivnem... vidi v skrivno; 84: boš pokazal... svojemu Očetu, ki je na skrivnem. In tvoj Oče, ki vidi, kar je na skrivnem, ti bo povrnil.

Mt 6/6: E: moli na skrivnem ... vidi v skrivno; 4: moli k svojemu Očetu, ki je na skritem. In tvoj Oče, ki vidi, kar je skrito, ti bo povrnil.

To vzporedno besedilo, ki je bilo v prejšnjih izdajah nerodno poslovenjeno, je Izdaja 84 neenotno rešila: pri Mt 6/4 ga je dobro na novo upovedila, na drugih vzporednih mestih pa ga pustila nerodnega (Mt 6/18) oz. ga je poslabšala (Mt 6/6).

Zelo poučen (tako glede zadnje izdaje kakor zgodovine prevajanja sv. pisma nasploh) je pretres šestih ključnih zapisov besede *ptica*, katerih trije se nanašajo na priliko o sejalcu (Mt 13/4, Mr 4/4, Lk 8/5) in trije na priliko o gorčičnem zrnu (Mt 13/32, Mr 4/32, Lk 13/19). Zato bomo o rabi te besede dali nekaj več pojasnil.

Kaže, da je prilika o sejalcu manj pesniška kot prilika o gorčičnem zrnu oz. prva prilika bolj dinamična (v zvezi z dovršnimi glagoli premikanja), druga bolj statična (s poudarkom na nedovršnih glagolih stanja); zato nosi dejanje v priliki o sejalcu prosta zveza *ptice* (τὰ πετεινά) *priletijo*, v priliki o gorčičnem zrnu pa v vseh sinoptičnih besedilih ekspresivna stalna zveza (τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ). Prevajalec (prevajalci) vulgate so na petih mestih, neupoštevaje nakazani stilni razloček, uporabili stalno zvezo *volucres coeli* in enkrat (Mr 4/32) *aves coeli*. Luter je še bolj zabrisal razločke grškega izvirnika, tako da je enkrat uporabil izraz (Mt 13/4) *die Vögel*, štirikrat zvezo *die Vögel unter dem Himmel* in enkrat (Lk 13/19) *die Vögel des Himmels*. (Sodobni nemški prevod sv. pisma 1979 je zavrgel Lutrovo formulacijo in se natanko naslonil na grški izvirnik.) Dalmatin se je zvesto držal Lutrovega prevoda, in tako je zapisal pri Mt 13/4 *ptice*, štirikrat *ptice pod nebom* in pri Lk 13/19 *ptice tiga neba*. Šele Japelj je dognal, da gre zlasti v priliki o gorčičnem zrnu za klasično stalno zvezo z desnim prilastkom (*ptice tiga neba*), in jo je potem na vseh šestih mestih dosledno uporabil. Poznejši izdajatelji, npr. prevajalci Wolfove izdaje 1856, so napravili korak nazaj in neskladno uporabljali zvezi *ptice neba* in *ptice spod neba* (*ptice spod neba* že tudi Bruger). Za dobrega prevajalca in stilista se je pokazal šele J. Stritar in v popolnem skladju z grškim izvirnikom in v duhu jezika svojega časa uporabil dvakrat *ptice* in štirikrat *ptice nebeške*. Podobno natančni in skladni z izvirnikom sta tudi Jeretova in ekumenska izdaja: dvakrat *ptice* in štirikrat *ptice neba*. Moder in Rozman sta se sicer pri prevajanju držala grškega besedila, vendar sta prilastkovno zvezo tako nerodno preoblikovala (*ptice izpod neba*), da učinkuje v stavku njen desni člen bolj kot prislovno določilo kraja kakor kot epiteton ornans, postavljen na napačno mesto, tudi če prisposodbo razumemo v predptolomejskem duhu. Namreč: SSKJ pozna pri predlogu *izpod* v nevtralni rabi samo pomen usmerjenosti iz položaja pod čim (npr. *potegniti pismo izpod knjige*). Izdaja 84 je njuno formulacijo prevzela, hkrati pa z razbitjem pesniške sintagme pri Mt 13/32 *ptice priletijo izpod neba* dokazala, da figure ni razumela, in se tako odrekla zvestobi izvirniku.

Premišljevanje o rabi besede *ptice izpod neba* oz. *zveze ptice... izpod neba* v Izdaji 84 sili k ponovitvi dvoje sicer znanih, vendar v praksi premalo upoštevanih izhodišč za dobro prevajanje: Ni dovolj, da prevajalec prizna načelo o prevajanju iz izvornika, mora ga tudi uresničiti. Zato bi bilo treba omenjeno besedo v Izdaji 84 prevajati *mutatis mutandis* tako, kakor jo je npr. Stritar, za njim pa v klasični zvezi (*ptice izpod neba pridejo in se goste*) v izvornem leposlovnem besedilu (citatio) uporabil pisatelj I. Pregelj. Pri prevajanju, kakor pri vsakem drugem strokovnem delu, je treba skrbno pregledati vse, kar so napravili pri obravnavanem besedilu že predhodniki, in ohraniti vse njihove dobre dosežke oz. odpraviti njihove morebitne nedoslednosti in napake, nikakor pa ne po vsi sili iskati novih ubeseditiv, novih prijemov, novih poti.

Iz gornjega sledi, da je ugibanje prevajalcev (O. Črnilogar) o tem, ali naj se določena grška oz. hebrejska beseda, rabljena v izvorniku toliko- in tolikokrat, pravaja vedno z istim slovenskim ustreznikom ali pa v skladu z značilno slovensko navado nadomešča z več sopomenkami – neumestno. Že od B. Voduška dalje, ko je grajal Sovretov prevod Avguštinovih Izpovedi, velja za strokovno prevajanje pravilo, da se mora prevod besedno natanko pokrivati z izvornikom.

Vsebinske nejasnosti povedi so v besedilu tudi zaradi uporabljanja večpomenskih besed oz. besednih zvez. Prim. frazo *biti vesel koga* v Izdaji 84 pri Mt 3/17, Mr 1/11, Lk 3/22. V prejšnjem stoletju rabljeno izposojenka *dopadenje* na pravkar navedenih mestih so prevajalci sv. pisma v 20. stoletju različno nadomeščali: *veselje* Jere, Ekumenska; *iz srca rad* Moder; *srčno rad* Rozman. Najnovejša zamenjava izraza je sicer dobro koordinirana, vendar je kljub pomenski podčrtni opombi pri Mt oz. Lk vprašljiva zaradi očitne večpomenskosti novega izraza. Prvotno poslovenjeno frazeološko zvezo *imeti veselje nad kom/čim* bo imel navedeno tudi SSKJ, potrjuje pa jo gradivo iz leposlovja (J. Stritar, I. Tavčar, I. Cankar, A. Slodnjak; F. Levstik, J. Jurčič, J. Sritar, O. Župančič, V. Levstik, B. Zupančič, T. Kermauner). Glede na vse to bi Izdaja 84 lahko ohranila Jeretovo podomačeno frazo *imeti veselje nad kom*.

Delne vsebinske nejasnosti so v besedilu še zaradi ohranjanja tabujskih formulacij: Mt 1/18: E: sta prišla skupaj; 84: preden sta začela živeti skupaj, je bila noseča od Svetega Duha. – Mt 1/25: E: je ni spoznal; 84: čeprav se ji ni približal, je rodila sina

Tudi pri točki b) soglašamo s trditvijo urednikov, da je prevod »v jezikovnem in slogovnem pogledu na primerni višini«. Res, srečno naključje je pri izdelavi novega besedila omogočilo sodelovanje najboljših slovenskih poznavalcev hebrejščine in svetopisemske grščine ter izkušenih slovenistov, in tako smo Slovenci v kratkem času dobili avtentičen in jezikovno razmeroma dober prevod sv. pisma. Ker smo v pravkaršnji oznaki uporabili omejevalni izraz, se moramo ustaviti ob spornih jezikovnih značilnostih prevoda.

V naslednjih oddelkih oz. odstavkih bomo na kratko obravnavali najprej slovnično stran besedila Izdaje 84, npr. rabo glagolskih časov, vida, načina; ukvarjali se bomo s posameznostmi iz besedotvorja, skladnje, hiperkorekturnimi slovničnimi posegi v besedilo, potem s pravopisnimi vprašanji pa tudi z besednim redom. Osrednji del jezikovne analize bo posvečen stilnim vprašanjem s posebnim ozirom na slovenski svetopisemski slog. Nazadnje bo tekla beseda še specialno o besedju in frazeologiji.

Eno težjih vprašanj, ki se pojavljajo ob prevajanju iz grščine, je, kako nadomestiti oblike časov, kakršnih slovenščina ne pozna. Razumljiva, čeprav pogosto neopravičljiva je nepravilna raba preteklika pri tistih prevajalcih sv. pisma, ki so se naslanjali na vugato; prevajalci pa, ki delajo po grškem izvorniku, bi morali časovna razmerja podajati veliko natančneje. Izdaja 84 je v tem pogledu prinesla premalo novosti oz. je prikazala ta razmerja v glavnem le tam, kjer sta to storila Jere in/ali Ekumenska. Nekaj primerov. Mt 4/5 – Dalmatin: Tedaj ga je hudič sabo pojel v 'tu svetu méstu, inu ga je postavil na vèrh templa inu je rekèl k'njemu; Jere: Potem ga hudič vzame s seboj v sveto mesto in ga postavi vrh templja ter mu reče; Izdaja 84: Nato ga hudič vzame s seboj v sveto mesto in ga postavi vrh templja ter mu reče; toda: Jn 13/4 – Jere: vstal od večerje, odložil vrhnje oblačilo, vzel prt in se opasal; Izdaja 84: je vstal od večerje, odložil vrhnjo obleko, vzel prt in se z njim opasal.

Izdaja 84 nadomešča grški historični aorist oz. latinski historični perfekt kdaj pa kdaj s pravilnim historičnim prezentom, še večkrat pa z navadnim, tudi nedovršnim preteklikom. Mt 1/20 – Jere: Ko je pa to premišljeval, glej, se mu prikaže v spanju angel Gospodov in pravi; Izdaja 84: Ko je to premišljeval, se mu je v spanju prikazal Gospodov angel in rekel. Grškemu aoristu s pomenom 'je pomislil' se je tu najbolj približal Rozman, Izdaja 84 pa se je spet vrnila k neustreznemu nedovršniku in še preostalo poved premaknila iz sedanjika v preteklik. Podobni primeri so še npr. Mt 2/1 (*so prišli ... in spraševali*), Lk 2/47 (*so ga slišali, so strmeli*).

Še večji so spodrseljaji (sicer redki), nastali ne na osnovi grškega izvornika, ampak na osnovi Lutrovega prevoda vugate oz. slabih starejših domačih prevodov. Jn 3/18 – Dalmatin: kateri v 'njega veruje, ta nebo obsojen; kateri pak neveruje, ta je vže obsojen; Izdaja 84: kdor veruje vanj, ne bo sojen; kdor pa ne veruje, je že sojen. Lutrova trpniška oblika sedanjika (*wird nicht gerichtet*) se kot germanizem prenaša vse od Dalmatina do Izdaje 84, samo Moder se je tej napaki ognil (*ni obsojen*).

Pri prenašanju oblik grških časov v slovenščino je treba čim bolj izrabiti slovensko slovnično posebnost – vid (aspekt). Gre zlasti za vprašanje dovršnega in nedovršnega sedanjika, s katerim v določenih okoliščinah, kakor je splošno znano, lahko izražamo posebne grške čase; to velja v prvi vrsti za t. i. pripovedni sedanjik, pri katerem iz nedovršnega preteklega časa prek dovršnika preidemo v sporočilno neposrednejši sedanjik. Svetopisemska besedila zadnjih petdesetih let so ostala glede tega skoraj na isti ravni, kakor jo je grajal Breznik. (Prim. tudi Orožen, l. c. 175 in dalje.) To velja tudi za Izdajo 84. Jn 20/21 – Jere: kakor je Oče mené poslal, tudi jaz vas pošljem; Izdaja 84: kakor je Oče mene poslal, tudi jaz pošljem vas. Ker na tem mestu v grščini ne stoji izvršni ali aoristični sedanjik, ampak pravi sedanjik, bi bilo treba uporabiti nedovršnik, torej *pošiljam*.

V primerih, ko je katera od predhodnih izdaj upoštevala ustrenejši vid, se je navadno tudi Izdaja 84 odločila za tako formulacijo. Lk 2/18 – Jere: so se čudili temu, kar so jim povedali pastirji; Izdaja 84: so se čudili temu, kar so jim povedali pastirji; Izdaja 84: so se čudili temu, kar so jim povedali pastirji. Žal pa je med priložnostno zbranimi primeri precej takih, pri katerih je Izdaja 84 hote ali nehote obšla že izboljšano besedilo in ostala pri stari, neustrezajoči obliki vida. Tako je npr. grški aorist pri Mt 1/20 že Rozman prevedel *s se je odločil* oz. Jere pri Mt 13/34 *z je povedal*, le Izdaja 84 je uporabila obakrat nedovršnik: *je premišljeval* oz. *je govoril*. Nasprotno

je grški imperfekt pri Lk 2/19 Jere prevedel z nedovršnikom, Izdaja 84 pa se je spet vrnila k dovršniku. – Še en primer: Lk 2/19 – Jere: – Marija pa je vse te besede hranila in jih premišljevala v svojem srcu; Izdaja 84: Marija pa je vse te stvari ohranila zase (!) in jih premišljevala v svojem srcu.

Podobni vzroki so v Izdaji 84 povzročili nedoslednosti pri rabi tvornega oz. trpnega glagolskega načina. Tudi v tem primeru je čutiti vpliv predhodnih izdaj, tako v dobrem kot v slabem. Na splošno rečeno, je v svetopisemskem besedilu 1984 še zmeraj preveč trpnishkih oblik namesto tvornishkih. Mt 8/8 – Jere: in moj služabnik bo ozdravljen; Izdaja 84: in moj služabnik bo ozdravljen. – Mt 1/18 – Jere: ko je bila njegova mati Marija zaročena z Jožefom; Izdaja 84: njegova mati Marija je bila zaročena z Jožefom. Gornja povedka bi bila pravilnejša, ko bi bila postavljena v tvorno obliko, torej: *bo ozdravel oz. se je zaročila* (na tem mestu je v grščini aorist).

Precej je novosti, ki ustrezajo sodobnim slovenskim slovničnim pravilom. Naj navedemo samo dva primera; posebno opazen je drugi: Jn 16/21 Jere: da je človek rojen na svet; Izdaja 84: ker se je človek rodil na svet. Mt 3/10 – drevo ... se bo posekalo in vrglo; Ekumenska: drevo ... bo posekano in vrženo; Izdaja 84: drevo ... posekajo in vržejo.

Bolje od obravnavanih slovničnih stvari so bila v Izdaji 84 rešena nekatera druga vprašanja, zlasti iz besedotvorja in skladnje, vendar je tudi v teh kategorijah marsikaj nedognano, celo v primerih, ko so prejšnje izdaje (tudi Rozman) že našle boljše rešitve. Mt 1/6: Jere: – David je imel z Urijevo sina; Rozman: – Urijeva žena; Izdaja 84: Urijajeva žena. Ali v primerjavi iste povedi na več različnih mestih: Mt 8/3 – Jere: takoj je bil očiščen od gob; Moder: gobe so se mu pri priči pozdravile; Izdaja 84: pri priči je bil očiščen gob; Mr 1/42 – Jere: so mu gobe takoj prešle; Moder: pri priči so gobe izginile; Izdaja 84: gobe so v hipu zginile; Lk 5/13 – Jere: takoj so mu gobe prešle; Moder: gobe so mu takoj prešle; Izdaja 84: gobe so precej zginile z njega.

V skladu s takimi težnjami ima Izdaja 84 v želji, da bi bila kar se da uravnana po slovničnih pravilih, celo nekaj hiperkorektur, ki se sicer starejše slovnice zanje navdušujejo, novejše in z njimi splošna raba pa ne. Mr 1/5 – Jere: v reki Jordanu; Izdaja 84: v reki Jordanu; Jn 8/40 – Jere: tega Abraham ni storil; Rozman: kaj takega Abraham ni delal; Izdaja 84: česa takega Abraham ni storil; Mt 27/40, Mr 15/30, Lk 23/37 – Jere: samega sebe. Izdaja 84: sam sebe.

Izdaja 84 si je močno prizadevala, da bi bila pravopisno neoporečna. V splošnem se je ravnala po Slovenskem pravopisu 1962, vendar je v posameznostih sledila novjšim dognanjem, delno upošteva tudi načela Načrta pravil za novi slovenski pravopis 1981 oz. mnenje Inštituta za slovenski jezik (lastna imena). Najbolj se je oddaljila od pravopisnih dogovorov pri veliki začetnici, kar pa je delno opravičljivo s teološko terminološko rabo. Mr 5/7 – Jere: Sin Boga najvišjega; Moder: sin najvišjega Boga; Izdaja 84: Sin Boga Najvišjega; Mr 1/8 – Moder: sveti Duh; Izdaja 84: Sveti Duh. Po Načrtu za novi SP bi bilo prav Sveti duh.

Svetopisemsko besedilo je pravopisno dokaj zapleteno. Izdaja 84 je vzporedno z drugimi (vsebinskimi in slovničnimi) spremembami tudi pri stavi ločil prinesla v primerjavi s prejšnjimi izdajami veliko novega, po večini utemeljenega. Mr 7/19 – Izdaja 84: mar ne razumete, da človeka ne more nič omadeževati, kar pride vanj od zunaj, ker ne pride v njegovo srce, ampak v želodec, in se nato izloči? – Samostojne

sklepalno-posledične misli, vpeljane z veznikom *in*, nobena predhodna izdaja ni ločila s potrebno vejico.

Ob izčiščenem zvalniku sta bili pravilno uporabljeni vejici. Starejše izdaje so imele na tem mestu pravopisno nejasen zapis.

Lk 6/24 – Izdaja 84: a gorje vam, bogataši, kajti.

Besedilo je pravopisno posebej zahtevno zaradi rabe mnogih premih govorov in citatnih vrinkov v drug dobesedni navedek oz. uvrščanja le-teh v stavčne periode. Gre zlasti za pravilno rabo osnovnih skladijskih ločil (pika, vejica, vprašaj, klicaj). Izdaja 84 je poskušala zadevno rabo ločil uskladiti s sodobnimi pravopisnimi pravili, vendar namena ni vselej dosegla. Mt 21/13 – Jere: Jezus se ... rekel: »Pisano je: ‚Moja hiša naj bo hiša molitve; vi pa ste iz nje napravili razbojniško jamo.‘« Izdaja 84: Jezus je ... rekel: »Pisano je: ‚*Moja hiša naj bo hiša molitve,*‘ vi pa iz nje delate jamo razbojnikov.« Izdaja 84 je tu odpravila Jeretovo mešanje navedkov iz Jezusovih, Izaijevih in Jeremijevih govorov, uporabljajoč tehnične pripomočke (tisk), ki so jih uporabljali že tudi Moder in Rozman ter daleč pred tema Dalmatin, ni pa na pravem mestu ločila z vejico Izaijevih besed od Jezusovih. Tako so napačno uporabljena še druga ločila, npr. vprašaj (g. dalje).

Pri prevzemanju ločil od prejšnjih izdaj se je Izdaja 84 preveč zgledovala po ekumenski izdaji in premalo po pravopisno zanesljivejšem Jeretovem oz. Modrovem prevodu. Pravopisna odvisnost od ekumenske izdaje je bila tolikšna, da je Izdaja 84 prenesla iz nje tudi mnoge slabe rešitve. Pravilno: Mt 21/25–26 – Izdaja 84: »Če rečemo: ‚Iz nebes,‘ nam bo rekel: ‚Zakaj mu torej niste verjeli?‘ Če pa rečemo: ‚Od ljudi,‘ potem – Napačno: Mr 11/30 – Izdaja 84: »Če rečemo: ‚Iz nebes,‘ bo dejal: ‚Zakaj mu torej niste verjeli?‘ Ali naj rečemo: ‚Od ljudi?‘« – Lk 20/5–6 – Izdaja 84: »Če odgovorimo: ‚Iz nebes,‘ bo rekel: ‚Zakaj mu niste verjeli?‘ Če mu pa odgovorimo: ‚Od ljudi,‘ nas«.

Neenotno je zlasti grafično ločevanje dobesednih navedkov od spremnih stavkov in podobnih delov razširjene povedi. Prevajalcem so bile na voljo tele možnosti: navadni tisk z dvojnimi oz. enojnimi narekovaji, ležeči ali kakšen drug posebni tisk z narekovaji ali brez njih, navadni tisk brez narekovajev. Vzemimo za dokaz neenotnega reševanja samo dva tri primere.

Za klišejskim napovednim stavkom *jaz pa ti povem (pravim)* so pri Mt 16/18 uporabljeni navadni tisk, enojni narekovaji in velika začetnica, pri Mt 5/28 pa navadni tisk, brez narekovajev in mala začetnica. V podobnem besedilu pri Mt 5/21–22 so celo tri rešitve (1. ležeči tisk, dvojna narekovaja in velika začetnica, 2. navadni tisk, brez narekovajev in mala začetnica, 3. navadni tisk, enojna narekovaja in mala začetnica – dva primera). Pri tem so prevajalci po nepotrebnem pritegnili dvojni narekovaj za označevanje notranjih govorjenih enot, saj je le-ta že uporabljen za celotni premi govor 5/3–27. Še nerodnejše stvari so se primerile pri označevanju daljših delov besedila, ki ga govori katera od svetopisemskih oseb. Pri Mt 10/5–42 je prvi odstavek dolgega premege govora končan z narekovajem (povzeto verjetno po Rozmanovem prevodu, ki ima taka poglavja v premih govorih redno nakazana z narekovaji), medtem ko so drugi odstavki z začetkom in koncem premege govora vred narekovajno nezaznamovani; prim. podobne interpunkcijske pomanjkljivosti pri Mt 13/37–51, 18/3–20. Drugi primerjani novejši prevodi so se v takih okoliščinah izogibali zapletenim rešitvam in označevali z narekovaji samo začetek in konec celotnega premege govora.

Skoraj vse izdaje sv. pisma, tudi novejše, so opremljene z več naglasnimi znamenji, kakor jih za navadna besedila določa pravopis. Za starejšo dobo je bila raba naglasnih znamenj v glavnem utemeljena s še nerazvitim pravorečjem, v prejšnjem stoletju je bila to posledica usklajevanja s hitro spreminjajočo se kodifikacijo; v najnovejšem času so naglasna znamenja po večini odveč, razen v primerih, ko gre za pomembno pomensko razločevanje ali za uvajanje novega naglasnega sistema, recimo pri lastnih imenih. S tega stališča so v Izdaji 84 sprejemljivi naglasi tipa *celó, samó, molíte, jé, Hechrón, Rahéla, Ezekíja*, nepotrebni pa pri tipih *sém, vé, rekó, takóle, nalágajo, Bábilon, Sálomon*. Posebej moti nedoslednost pri zapisovanju istih besed (Mt 12/4 *samo* : 10/41 *samó*; Mt 2/3 *Herod* : 2/1 *Heród*) oz. pri označevanju kategorijsko enakih primerov (Mt 8/22 *hodi* : 26/50 *stôri*). Naglasna znamenja v tipih *vélíki, zaprétíl* sicer pravopisno niso potrebna, so pa normativno koristna, zlasti za glasno branje.

Pri posameznih pravopisnih zadevah se ne da ugotoviti merila, po katerem se je ravnala Izdaja 84. Glede pripone *-ilecl/-vec* se ne drži niti Pravopisa 1962, niti SSKJ, niti Načrta pravil. Poleg pravilnih oblik npr. v tipu *spremljevalec* so neupravičeni zapisi tipa *belivec, sejavec*. Doslednejša naslonitev na veljavne pisne priročnike bi bila potrebna tudi pri predponah, npr. pri *iz/s*. Oblika *spolniti* je sicer v knjižnem jeziku dovoljena, ni pa povsem navadna, in je zato v SSKJ pri geslu *izpolniti* omejena s kvalifikatorjem *tudi*.

Besedni red svetopisemskega besedila doživlja v posameznih izdajah samo nujne, manjše spremembe. Večinoma je vezan že na slog (g. dalje); kljub temu je primerno odpravljati moteči besedni red. Izdaja 84 ima pri tem več ustreznih posodobitev. Mt 4/4 – Jere: Naj ne živi človek samo od kruha; Ekumenska: Naj človek ne živi samo od kruha; Izdaja 84: Človek naj ne živi samo od kruha. Mt 5/25 – Jere: ki bi te vrgel v ječo; Ekumenska: ki bi te v ječo vrgel; Izdaja 84: in te ne vržejo v ječo.

3 Najbolj problematične so, zlasti v starejših besedilih, stilne spremembe; to velja predvsem za sv. pismo, katerega dikcija je tako značilna, da se je iz nje razvil poseben slog. Stilne spremembe so dovoljene samo takrat, kadar gre za pomembno izboljšavo glede pomenske jasnosti kakšnega ključnega mesta. Taka je npr. vsestranska izboljšava pri retoričnem vprašanju Janeza Krstnika ob Jezusovem krstu: Mt 3/14 – Jere: Meni je treba, da me ti krstiš, pa hodiš ti k meni?; Moder: Saj sem vendar jaz potreben tvojega krsta, pa ti prihajaš k meni!; Izdaja 84: Jaz bi se ti moral dati krstiti, pa ti hodiš k meni.

Dovoljene so tudi opustitve preobiljnih stavčnih členov, ki motijo sodobnega, jezikovno izobraženega bralca. Mt 5/28 – Jere: je že prešuštoval z njo v svojem srcu; Izdaja 84: je v srcu že prešuštoval z njo. Mt 6/22 – Jere: Svetilka tvojega telesa je oko; Izdaja 84: Svetilka telesa je oko.

V nasprotju s to težnjo je v Izdaji 84 nekaj novih pleonastičnih zvez. Mr 9/24 – Jere: takoj je dečkov oče v solzah vzkliknil; Ekumenska: takoj je dečkov oče vzkliknil; Moder: dečkov oče je takoj zaklical; Rozman: dečkov oče je takoj na ves glas zavpil; Izdaja 84: dečkov oče je tedaj zavpil.

Svetopisemsko besedilo je kot celota vernikom dokaj znano, najbolj so znane sentenčne povedi iz evangelijev. Njihovo spreminjanje moti zlasti starejše generacije, saj so jim te stilne značilnosti prišle ob pogostem poslušanju ali branju v meso in kri. Posebej velja to za spremembe v molitvenih obrazcih, npr. v očenašu. Mt 4/9 – Jere:

vse to ti dam, če predme padeš in me moliš; Izdaja 84: vse to ti bom dal, če predme padeš in me počastiš; Mt 6/28 – Jere: pogledjte lilije na polju, kako rastejo; Izdaja 84: poučite se od lilij na polju, kako (!) rastejo; Mt 6/12 – Dalmatin: inu odpusti nam naše dolgé, kakor my našim dolžnikom odpuščamo; Jere idr.: in odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom; Izdaja 84: in odpusti nam naše dolge, kakor smo tudi mi odpustili svojim dolžnikom.

Če je taka poved vezana še s kakšno klišejsko frazo, je pri njenem spreminjanju potrebna toliko večja previdnost. Med take stilne posebnosti uvrščamo medmete, ekspresivne prislove in nekatere zaimke. Mt 5/18 – Jere: Kajti resnično, povem vam; Izdaja 84: Resnično vam povem; Jn 8/51 – Jere: resnično, resnično, povem vam; Izdaja 84: resnično resnično vam povem; Mt 1/20 – Jere: ko pa je to premišljal, glej, se mu prikaže v spanju angel Gospodov; Izdaja 84: ko je to premišljeval, se mu je v spanju prikazal Gospodov angel.

Verjamemo, da so se prevajalci svetopisemskega besedila za Izdajo 84 s svojimi spremembami bolj približali vsebini in stilu izvirnega besedila kot besedila prejšnjih izdaj, vendar menimo, da so hkrati naredili to besedilo preveč logicistično, skoraj ozko strokovno, in pri tem žrtvovali njegovo literarno, pesniško vrednost. To se kaže posebej jasno pri zamenjavah ali opuščanju prirednih veznikov in takih samostalnikov in pridevnikov, ki so prav iz svetopisemskega besedila prešli kot slogovna značilnost v besedila slovenskih klasikov (gl. tudi dalje): Mt 5/3 – Jere: Blagor ubogim v duhu, zakaj njih je nebeško kraljestvo; Izdaja 84: Blagor ubogim v duhu, ker njihovo je nebeško kraljestvo; Mt 6/5 – Jere: In kadar molite, ne bodite kakor hinavci; Izdaja 84: Tudi kadar molite, ne bodite kakor hinavci.

Večpomenskost in večfunkcionalnost veznika *in* ni le značilnost slovenskega svetopisemskega sloga, ampak tudi slovenskega ljudskega pripovedništva in jezika. To dokazuje med drugim uvrstitev tega veznika na drugo mesto v pogostnostni lestvici slovenskih leksemov. Zato ni sprejemljivo razstavljanje svetopisemskih mnogovezij v več povedi oz. opuščanje ali spreminjanje veznika *in* v naštevalni verigi. Mt 2/11 – Jere: Stopili so v hišo in ugledali dete z Marijo, njegovo materjo, in padli so predenj ter ga molili; in odprli so svoje zaklade in mu darovali zlata, kadila in mire. Izdaja 84: Stopili so v hišo in našli dete z Marijo, njegovo materjo. Padli so predenj in ga počastili. Nato so odprli svoje zaklade in mu darovali zlata, kadila in mire. Mt 4/9 – Jere: Iznova ga vzame hudič s seboj na zelo visoko goro, mu pokaže vsa kraljestva sveta in njih slavo in mu pravi; Izdaja 84: Zopet ga hudič vzame s seboj na zelo visoko goro. Pokaže mu vsa kraljestva sveta in njihovo slavo ter mu reče; Lk 14/21–22 – Jere: Tedaj se je hišni gospodar razsrdil in je rekel svojemu služabniku: ‚Pojdi brž na ceste in ulice po mestu in pripelji semkaj uboge in pohabljene in slepe in kruljave!‘ Izdaja 84: Tedaj se je hišni gospodar razsrdil in naročil svojemu služabniku: ‚Pojdi brž na ceste in ulice po mestu in pripelji semkaj uboge in pohabljene, slepe in kruljave.‘ Služabnik je gospodarju sporočil: ‚Gospod, zgodilo se je, kar si naročil, in je še prostora.‘

To melodiozno mnogovezje so prevajalci od Jereta dalje »izboljševali« in še na druge načine, npr. besedno: *razsrditi se* > *ujeziti se*; *reči* > *naročiti*, *sporočiti*, *praviti*; *pripeljati* > *prisiliti*, *privevati*, *primorati*; *ubogi* > *revž*; *kruljavi* > *hromi*; ipd. Najbolj ponesrečena pa je ob siceršnjem preganjanju vezalnega *in* zamenjava nevtral-

nega protivnega veznika *pa* z neneutralnim protivnim veznikom *in* v zadnjem premem govoru. (Pomni: Tiskovno pomoto – podpičje – pred prvim premim govorom smo popravili v dvopičje.)

Prevajalci Izdaje 84 so prezrli tudi ekspresivno posledično-sklepalno funkcijo veznika *in*, zato so ga morali, če so ga hoteli ohraniti, okrepiti s poudarjalnimi členki ali prislovi: Mt 6/26 – Jere: (ptice) ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice, in vaš nebeški Oče jih živi; Izdaja 84: (ptice) ne sejejo in ne žanjejo niti ne spravljajo v žitnice, in vendar jih vaš nebeški Oče živi.

Sicer pa te trditve ne veljajo samo za veznik *in*, ampak za veznike na sploh. Stilno najbolj moteča je zamenjava prirednega *zakaj* s podrednim *ker*, zlasti če je ob njem ostal besedni red prvotnega veznika (prim. že navedeni zgled Mt 5/3 na str. 27). Mt 7/25 – Jere: in (hiša) ni padla; *zakaj* imela je temelj na skali; Izdaja 84: vendar se (hiša) na zruši, ker ima temelj na skali.

S strogo stilnega stališča je neustrezno tudi zamenjavanje zaimka *sam* s prislovom *samo*. Prvi namreč izraža v ekspresivni vlogi odsotnost kakršne koli omejitve in/ali izjemnost, nepričakovanost česa, drugi pa zgolj omejenost na kaj/koga. Poleg tega ima zaimek *sam* v ekspresivni vlogi še možnost desne ali leve stave ob ustreznem samostalniku, pri čemer je desni položaj zaimka tradicionalna značilnost vnesenega stila. Mt 4/10 – Dalmatin: Ti imaš Boga tvojga Gospoda moliti, inu njemu samimu služiti; Jere: Gospoda, svojega Boga, moli in njemu samemu služi; Izdaja 84: Gospoda, svojega Boga, moli in samo njemu služi. Na drugih mestih je Izdaja 84 sama ali po drugih prevajalcih vendarle normalno uporabila ta večpomenski prilastek. Lk 24/15 – Dalmatin: inu... se je Jezus k'nyoma pèrbljšal; Jere: medtem... se je sam Jezus približal; Izdaja 84: medtem... se jim je približal sam Jezus. Podrobnejša stilna obravnava besednega para *sam* : *samo* je pritegnjena k razčlenitvi Cankarjevega citata iz Hlapca Jerneja na str. 41–42.

4 V prejšnjem poglavju in že prej smo poudarili potrebo po čim previdnejšem spreminjanju svetopisemskega besedila, če ne gre za dejanske napake v njem. To naj bi veljalo zlasti za povedi, besedne zveze in besede, ki jih srečujemo kot značilnosti svetopisemskega (bibiljskega) sloga v slovenskem knjižnem jeziku. Ker, kot kažejo uvodi in komentarji v Izdajo 84, prevajalci niso upoštevali tega dejstva, si dovoljujemo bežen pogled v slovensko leposlovje, da podpremo to misel. Ni nam znano, kakšen obseg ima vpliv svetopisemskega besedila na tuje literarne jezike, in tudi ne, kako ravnajo tudi prevajalci sv. pisma v takih primerih, vsekakor pa se nam ne zdi preveč drzna trditev, da je bil ta vpliv na slovenski leposlovni jezik vsaj v bližnji preteklosti nenavadno močen. Pri tem ne gre samo za duhovnike in katoliške pisatelje, ampak tudi za pripadnike drugačnih nazorov.

Odsevi svetopisemskega besedila v slovenskem leposlovju segajo od a) (skoraj) pravih citatov, prek b) reminiscentnih variacij iz izdaj na prelomu stoletja pa tja do c) izoliranih svetopisemskih besed, tudi iz č) izdaj prve polovice 19. stoletja, kažejo pa se tudi v d) pomožnih (skladenjskih) in ekspresivnih besedih.

Navedli bomo naključno zbrane in odbrane primere iz metaforično rabljenih svetopisemskih jezikovno-stilnih značilnosti v tehle delih: I. Cankar, Hlapec Jernej in njegova pravica (1907) in Podobe iz sanj (1917); F. Milčinski, Pravljice (1911); F. S. Finžgar, Prerokovana (1915) in Kronika gospoda Urbana (1917); F. Bevk,

Kaplan Martin Čedermac (1938); I. Pregelj, Balade v prozi (1917–1927). Z navajanjem vzporednic iz različnih izdaj sv. pisma v tem stoletju bomo nakazali problematičnost posameznih sprememb v Izdaji 84.

4.1 Mt 16/26 – Kaj namreč človeku pomaga, če si ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi? Finžgar: Mati, kaj pomaga človeku, če ves svet pridobi, na svoji duši pa škodo trpi? Izdaja 84: Kaj namreč koristi človeku, če si ves svet pridobi, svoje življenje pa pogubi? Mt 8/26 – Jere: Kaj ste boječi, maloverni? Finžgar: Kaj se bojite, maloverni? Izdaja 84: Kaj se bojite, maloverni? Mt 26/31 – Jere: zakaj pisano je: Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce črede; Bevk: udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce; Izdaja 84: kajti pisano je: Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce črede.

4.2 Mt 7/9–10 – Jere: Ali kdo izmed vas bi dal svojemu sinu kamen, če ga prosi kruha? Ali bi mu dal kačo, če ga prosi ribe? Cankar: mladim kruha, starcem kamen; zdravim ribo, bolnim kačo; Izdaja 84: kdo med vami bo dal svojemu sinu kamen, če ga prosi kruha? Ali mu bo dal kačo, če ga prosi za ribo? Mt 5/6 – Jere: blagor lačnim in žejnim pravice, zakaj ti bodo nasičeni; Cankar: Oblagodari hlapca, ki je pravice lačen in žejen, nasiti ga in napoji! Izdaja 84: blagor lačnim in žejnim pravice, ker bodo nasičeni. Mt 11/25 – Burger: hvalim te, Oče, Gospod nebes in zemlje! de si to skril modrim in razumnim, in razodel malim; Finžgar: zahvaljen, Oče, ki si to razodel malim in skril velikim; Izdaja 84: slavim te, Oče... da si to prikrikl modrim in bistrim, razodel pa malim. Mt 24/28 – Bruger: kjer koli namreč je truplo, ondi se bodo zbirali tudi orli; Finžgar: kjer je mrhovina, tam se zbirajo orli; Izdaja 84: kjer je mrhovina, tam se zbirajo jastrebi. Apd 27/34 – Jere: nikomur izmed vas se namreč ne bo las izgubil z glave; Finžgar: ali ne veste, da še las ne pade z vaše glave; Izdaja 84: nikomur od vas se ne bo las izgubil z glave. Lk 14/11 – Jere: kdor se ponižuje, bo povišan; Bevk: tisti, ki so bili ponižani, bodo povišani; Izdaja 84: kdor se ponižuje, bo povišan. Mt 4/11 – Jere: Tedaj ga je hudič pustil, in glej, angeli so pristopili in mu stregli; Pregelj: Pri tisti priči ga je popustil hudič. Angeli božji pa so prišli; Izdaja 84: Tedaj ga je hudič pustil in angeli so pristopili in mu stregli. Mt/39–40 – Jere: marveč, ako te kdo bije po desnem licu, mu nastavi še drugo; in kdor hoče s teboj začeti pravdo in ti vzeti suknjo, mu pusti še plašč; Cankar: in kadar te udari sosed na desno lice, ponudi mu še levo, in če ti ugrabi suknjo, daj mu še srajco; Izdaja 84: ampak če te kdo udari po desnem licu, mu nastavi še levo. Če se hoče kdo pravdati s teboj in ti vzeti obleko, mu pusti še plašč. 2 Kor 3/6 – Jere: zakaj črka mori, Duh pa oživlja; Pregelj: pa pravijo, da črka ne ubija; Izdaja 84: črka namreč ubija, Duh pa oživlja.

Pri tem je omembe vredno, da so slovenski leposlovci večkrat spontano izboljšali besedilo prav tako, kot ga je kasneje izoblikovala Izdaja 84 (*črka ubija, levo lice* ipd.), kar je znamenje dobrega posluha le-te za domačo besedo.

4.3 Mt 13/31 – Jere: Nebeško kraljestvo je podobno gorčičnemu zrnu, ki ga je človek vzel in vsejal na svoji njivi; Cankar: Kdo je priklical iz nebes božji blagoslov, da je vzraslo bogastvo iz kamna kakor drevo iz gorčičnega zrna? Izdaja 84: Nebeško kraljestvo je podobno gorčičnemu zrnu, ki ga je človek vzel in vsejal na svoji njivi. Mt 24/2 – Jere: ne bo ostal tukaj kamen na kamnu, ki bi se ne zrušil; Cankar: porušili bodo to oskrunjeno cerkev, da ne bo kamen ostal na kamnu; Izdaja 84: tu zagotovo ne bo ostal kamen na kamnu; vse bo porušeno.

Zlasti ob zadnji primerjavi zbode v oči dejstvo, kako se je Cankar spretno izognil preobiljnemu prilastkovemu stavku v izvirniku in kako Izdaja 84 ponovno potrjuje že prej grajana željo po sopomenskem variiranju. Medtem ko so bili mnogi dosedanji prevajalci pri enakem izvirnem izrazu na različnih mestih sv. pisma (Mt 24/2, Mr 13/2, Lk 21/6) zadovoljni z enim in istim izrazom (Dalmatin, Moder, Rozman) ali dvema sopomenkama (Jere), je Izdaja 84 uporabila kar tri (*porušiti* : *zdrobiti* : *zrušiti*). Jn 2/4 – Jere: Kaj je meni in tebi, žena? Pregelj: Kaj meni in vam, živalce! Izdaja 84: Kaj hočeš od mene, žena?

Komentarji na str. 108 in 261 v Izdaji 84 govorita o istem semitskem stilemu in ga razlagata kot odklonilni odgovor na ravni neenakovrednih sogovornikov. V prevedenem besedilu je v enem primeru odklonilni glagol *hoteti*, v drugem primeru pa *imeti opraviti s kom*. V resnici sta glagolska izraza pomensko neenaka in stilno neenakovredna; posebno glagol *hoteti* učinkuje kljub drugačnemu prepričanju prevajalcev za slovenskega bralca skoraj nespoštljivo (prim SSKJ).

4.4 Posebej zanimivo je ravnanje novejših prevajalcev s posameznimi, zdaj stilno opaznimi besedami, rabljenimi v izdajah sv. pisma v 19. stoletju in prej. Taki sta npr. besedi *hiševanje* in *pezdir*. Lk 16/2 – Burger: daj odgovor od svojiga hiševanja; zakaj posehmal ne boš mogel več hiševati; Finžgar: daj odgovor od svojega hiševanja; Jere: daj odgovor o svojem oskrbovanju, zakaj poslej ne boš mogel biti več oskrbnik; Izdaja 84: podaj obračun o svojem poslovanju, ker ne boš mogel biti več moj oskrbnik.

Beseda *hiševati*, *hiševanje* s pomenom 'gospodariti', 'gospodinjiti' je bila živa v 19. stoletju. Ker se je potem začela izgubljati in je bila njena sopomenka *gospodariti* večpomenska, so jo prevajalci sv. pisma zamenjali s *oskrbovati* oz. *oskrbovanje*, *oskrbništvo*; te so na tem mestu pomensko popolnoma ustrezne. Sprememba v Izdaji 84 je bila zato že sama po sebi odveč, posebej pa je neprimerna zaradi knjižno papirnatih oziroma ozko strokovnih izrazov (*poslovanje*, *podati obračun*). Mt 7/3 – Dalmatin kaj pak gledaš troho v tvojga brata okej, inu nepočutiš bruna v tvoim očesi; Bruger: Kaj pa vidiš pezder v očesu svojiga brata; bruna pa, ki je v tvojim očesu, ne čutiš? Finžgar: kaj vidiš pazder v očesu svojega brata; Jere: kaj pa gledaš iver v očesu svojega brata, bruna pa v svojem očesu ne čutiš; Moder: Kaj te moti smet v bratovem očesu? Ne vidiš pa trama v svojem! SSKJ III/589: bibl. pezdir v očesu svojega bližnjega vidi, bruna v svojem pa ne; Izdaja 84: kaj gledaš iver v očesu svojega brata, bruna v svojem pa ne opaziš.

Izbira besed, ki bi najustrezneje izrazile protipomenskost para τὸ κάρφος : ο δοκός oz. *festuca* : *trabs*, je delala slovenskim prevajalcem sv. pisma, kot je vidno iz primerjave, veliko preglavic, in vprašanje je, kateri od njih je izbral najustreznejše besede, saj so po večini vse, razen Modrovega (nelogičnega) para *smet* : *tram* vzete iz skupine redkih, delno tudi izgublajočih se besed. Najboljši protipomenski par je tisti, ki se je najbolj približal izvirni grški oz. hebrejski antonimiji; zato naj gre zadnja sodba v tem primeru grecistu oz. hebraistu.

4.5 Najznačilnejše zunanje prvine slovenskega biblijskega stila seveda niso svetopisemske povedi, besedne zveze in polnopomenski leksemi, temveč predvsem pomožne (skladenjske) in ekspresivne besedice (*in*, *zakaj*, *sam*, *glej* ipd.); te dajejo skupaj s posebnim besednim redom obema – izvirnemu slovenskemu svetopisemskemu besedilu in slovenskemu biblijskemu stilu v leposlovju – značilno barvo.

Primerov za podporo te trditve je zelo veliko; zaradi omejenega prostora jih bomo tu navedli samo nekaj.

in – Cankar: In Bog ga je potolažil in bridkost je izginila in mirno je bilo njegovo srce. In je zadel culo na ramo in se je nameril med senoženjci in njivami do ceste. Milčinski: In si zmisli in sezida pod gradom lep vodnjak. In glej, vztrajnost se mu je obnesla. Pregelj: In stopili so angeli z neba in mu stregli. In ker je bil žejen, je rose zajel. In ko je pokrepčan pogledal v božji svet, glej, je stal v soncu poldne in – nobene sence ni bilo ob njem.

Raba in stava veznika *in* z vsemi pomeni in vlogami prirednih veznikov je bila (in deloma je) ena od značilnosti (tudi) slovenskega jezika. Najbolj je očitna v (nekdanjem) govornem jeziku, dobro ohranjena v ljudskem jeziku, pisno pa najverneje registrirana v jeziku slovenskih pravljic in pripovedk; na to dejstvo opozarjajo tudi pravkar navedeni zgledi. Najsi so dosedanji slovenski prevajalci sv. pisma izhajali iz grške ali latinske predloge, jim je večpomenski in večfunkcijski veznik *in* zelo dobro služil, zlasti zato, ker je bil zakoreninjen v živem govoru poslušalcev oziroma bralcev svetopisemskega besedila. Skoraj popolna odprava tega veznika iz Izdaje 84, čeprav je morda filološko utemeljena, ni primerna, saj je oslabil vez med svetopisemskim besedilom in živim ljudskim jezikom.

zakaj – Cankar: Tako je bilo od vekomaj in tako bo na vse večne čase, zakaj drugače bi bil svet narobe. Zakaj rekel je: ná, delal si štirideset let, ustanovil si dom in hišo, zdaj pa pojdi po svetu in išči svoje pravice! Pregelj: Zakaj nebo in zemlja sta strmela ob tem čudežu človekovega prvega dne.

Že v uvodu smo izhajali s stališča, da je svetopisemsko besedilo lahko rahlo arhaično. Med prvina arhaičnega v sodobnem knjižnem jeziku je med drugim sklepalni veznik *zakaj*. Navedena pisatelja sta ga gotovo povzela in gojila pod vplivom svetopisemskega besedila. Mt 4/10 – Burger: poberi se, satan! *zakaj* pisano je; Jere: poberi se, satan; *zakaj* pisano je; Moder: poberi se, satan! Pisano je namreč; Izdaja 84: poberi se, satan, kajti pisano je. Zamenjava tega rahlo arhaizirajočega veznika v Izdaji 84 s knjižnim – pa vendar iz lokalne rabe izvirajočim in zato pripadnikom drugih pokrajin motečim – negovornim veznikom *kajti* sicer ni napačna, priča pa, da so bili pravjalci ob osrednji skrbi za »pravilnost«
prevoda premalo občutljivi za njegovo naravnost in uglajenost.

sam – Cankar: Smrti Boga samega je bilo treba, da je zazvonilo in zapelo ponižanemu človeku veličastno vstajenje. K tebi samemu se zatekam, jaz, hlapec Jernej, sam na svetu ... Vprašanje pridevniške besede *sam* je zelo zanimivo, hkrati pa zapleteno: pomenska in čustvena stran te besede sta namreč v veliki meri odvisni od njene stave (pred ustrezno samostalniško besedo ali za njo) in tonemskostjo (akut je neekspresiven ali manj ekspresiven, cirkumfleks je močno ekspresiven). Grško oz. latinsko besedno zvezo pri Mt 4/10 καὶ ἄντῳ μόνῳ λατρεύεις oz. *et illi soli servies* je Luter prevedel z *und ihm allein dienen*, Dalmatin pa: *Ti imaš Boga tvojga Gospoda moliti, inu njemu samimu služiti*. V taki obliki se je zveza ohranila do zadnjih izdaj sv. pisma, ko so prevajalci ta starinski desni pridevniški prilastek (prim. *oče naš, ded naš, Družba Jezusova*) zamenjali s členkom: *Gospoda, svojega Boga, moli in samo njemu služi*. Če izvirnik navedenega mesta (res) izraža zgolj poudarjeno omejevanje dejanja (služenje) na pojem Bog, je sprememba sprejemljiva, čeprav ne nujna, saj je imel pri Dalmatinu

in njegovih naslednikih akutirani desni pridevniški prilastek verjetno isto vsebino. Če pa izvirnik izraža zlasti visoko stopnjo spošljivega odnosa do Boga, je izločitev cirkumflektiranega desnega pridevniškega prilastka napačna, ker členek *samo* v nobeni vlogi ne more povsem zamenjati pridevniške besede *sam*. Take pomene in vloge izraza *sam* potrjujejo tudi Cankarjeva zgleda.

Po tem ekskurzu v stilno analizo slovenskega leposlovja lahko sklenemo, da so se prevajalci Izdaje 84 močno oddaljili od tradicionalnega biblijskega stila in s tem za prihodnost bistveno zmanjšali možnost vpliva svetopisemskega besedila na slovenski knjižni oz. leposlovni jezik, hkrati pa povečali možnost hitrejšega zastarevanja literarnih besedil, ki vsebujejo take stilne značilnosti, npr. pri Cankarju.

5 O zamenjavi posameznih besed (leksemov) smo v dosednji analizi mimogrede že govorili, in sicer v zvezi z vsebinskimi in stilnimi spremembami v prevodu svetopisemskega besedila 1984. Ker pa je zamenjav besed tudi zunaj tega okvira razmeroma veliko, bomo poskusili bolj sistematično ovrednotiti še nekatere spremembe, zlasti tiste, ki so nastale v zvezi z zvrstnostjo sodobnega knjižnega jezika.

Izdaja 84 je glede sprememb besedja odločnejša od svojih predhodnic. Nadomestila je vrsto manj navadnih ali rahlo zastarevajočih izrazov z novejšimi, poleg tega pa pogosto zamenjala tudi besede, ki normativno niso problematične. Mt 5/21 – Jere: slišali ste, da se je reklo starim; Izdaja 84: slišali ste, da je bilo rečeno prednikom; Mt 5/23 – Jere: da ima tvoj brat kaj zoper tebe; Izdaja 84: da ima tvoj brat kaj proti tebi; Mr3/13 – Jere: nato je šel na goro ter poklical k sebi, katere je sam hotel; Izdaja 84: nato je šel na goro in poklical k sebi, katere je sam hotel.

Ponekod so posrečeno zamenjani pleonastični bližnji sopomenski pari z manj sinonimnimi besednimi pari. Mt 5/12 – Jere: Veselite in radujte se, zakaj veliko je vaše plačilo v nebesih. Izdaja 84: Veselite se in vriskajte, ker je vaše plačilo v nebesih veliko.

Prevajalci Izdaje 84 so iskali izraze, ki bi bralcem čim natančneje predstavili pojmovni sistem okolja, v katerem je nastajalo svetopisemsko besedilo. Pri tem pa so zahajali v pretirano aktualiziranje oz. mešali pojme/besede preteklosti s pojmi/besedami sedanjosti. Mt 5/25 – Jere: da te nasprotnik ne izroči sodniku in sodnik biriču; Izdaja 84: da te nasprotnik ne izroči sodniku, sodnik pa pazniku. Zlasti se čuti ta raznorodnost izrazja v primerjalno-stopnjevalnih povedih. V njih je besedilo za bralce premalo pomensko in čustveno stopnjevano oz. preveč navezano na obvezno vzporedno branje s komentarjem. Še težje razumljive so take kombinirane povedi za poslušalce. Stopnjevanja so oprta tudi na izraze, ki so predstavno manj plastični, kakor so bili prejšnji; take zamenjave se nikakor ne ujemajo z izhodiščnimi nameni prevajalcev. Mt 5/22 – Jere: vsak, kdor se jezi na svojega brata, zasluži, da pride pred sodbo; in kdor reče svojemu bratu 'ničvrednež', zasluži, da pride pred veliki zbor. Izdaja 84: vsak, kdor se jezi na svojega brata, zasluži, da pride pred sodišče. Kdor pa reče bratu 'bedak', zasluži, da pride pred vrhovno sodišče.

Zaradi vneme pri zamenjevanju »starinskih« ali kako drugače »opaznih« besed se je prevajalcem primerilo, da so določeno besedo na enem mestu zamenjali z drugačno, na drugem pa le-to normalno uporabili ali pa jo zamenjali s kakšno tretjo. Mt 3/12 – Jere: velnico ima v roki in bo očistil svoje gumno in spraval pšenico v svojo žitnico; Izdaja 84: velnico ima v roki in počistil bo svoj skedenj. Svoje žito bo spraval v kaščo

(prim. prav tam 6/26: ne spravljajo v žitnice); Mt 6/29 – Jere: (lilije) ne trudijo se in ne predejo, a povem vam, da; Izdaja 84: (lilije) ne trudijo se in ne predejo, toda povem vam (prim. Mr 8/31: učiti ... kako ga bodo ... umorili, a po treh dneh bo vstal).

O zamenjavi stilnih veznikov *zakaj*, *ako* ipd. smo že govorili v zvezi z značilnostmi svetopisemskega sloga. Ker pa so take menjave značilne za Izdajo 84, moramo tam nakazano misel še podpreti. Pri Jeretu dosledno uporabljeni priredni sklepalni veznik *zakaj* je bil v Izdaji 84 največkrat zamenjan s *kajti* (Mt 10/19, 16/17, 23/8), pogosto s podrednim veznikom *ker* (Mt 8/25, 12/41, 19/14), včasih z *namreč* (Mt 13/15, 22/14), redko opuščeni ali nadomeščeni npr. s *če* (Mt 11/21), vendar tudi ohranjen (Mt 13/17). Tudi če je Jere po naključju uporabil kakšno opazno besedo, celo *kajti*, jo je Izdaja 84 brž odpravila. Mt 5/20 – Jere: Kajti povem vam: Ako vaša pravičnost ne bo obilnejša ko pismoukov in farizejev; Izdaja 84: Zato vam pravim: če vaša pravičnost ne bo večja kakor pismoukov in farizejev; Mt 5/39 – Jere: marveč, ako te kdo bije po desnem licu, mu nastavi še drugo; Izdaja 84: ampak če te kdo udari po desnem licu, mu nastavi še levo.

Prevajalci so nekajkrat spregledali slovnično ali vsebinsko namenskost prvotnega izraza in s spremembo oslabili razvidnost tistega mesta v besedilu, v enakem položaju na drugem mestu pa izraz – pustili nedotaknjen. Mt. 3/10 – Jere: vsako drevo torej, katero ne rodi dobrega sadu, se bo posekalo; Izdaja 84: vsako drevo, ki ne rodi dobrega sadu, posekajo; Mr 2/26 – Jere: in jedel posvečene hlebe, katerih ni bilo dovoljeno jesti drugim kakor duhovnikom; Izdaja 84: in jedel daritveni kruh, katerega smejo jesti samo duhovniki.

Zaradi nakazanih teženj prevajalcev, delno pa zaradi pomanjkljivega končnega usklajevanja besedila na podobnih, sorodnih mestih je prišlo do nezaželenih vsebinskih premikov in slovnično-stilnih spodrseljavev. Mr 5/26 – Jere: in je veliko pretrpela od mnogih zdravnikov ter potrošila vse svoje imetje; Izdaja 84: veliko je pretrpela od mnogih zdravnikov in porabila vse svoje premoženje; Mr 3/27 – Jere: ne more priti v hišo močnega in mu ugrabiti orodja; Ekumenska: ne more priti v hišo močnega in mu opravo ugrabiti; Izdaja 84: ne more vdreti v hišo močnega in mu izropati imetja.

Pri posameznih zamenjavah so v Izdajo 84 prišli sicer navidezno sodobnejši izrazi, vendar so ti zaradi pomenske neustreznosti, ohlapnosti ali konotacijskih lastnosti slabši od prej uporabljenih. Mt 2/9 – Jere: ko so ti slišali kralja, so odšli; Izdaja 84: po kraljevih besedah so se modri odpravili na pot; Mt 2/6 – Jere: zakaj iz tebe (Betlehem) bo izšel vojvoda; Izdaja 84: iz tebe (Betlehem) bo namreč prišel vojvoda; Lk 20/1 – Jere: je v templju ljudstvo učil in oznanjal blagovest; Izdaja 84: je... v templju učil ljudstvo in oznanjal evangelij.

Med na novo vpeljanimi izrazi motijo tisti, ki so čustveno ali pogovorno obarvani (taka zamenjava bi bila mogoča le, če je na ustreznem mestu grškega izvirnika čustveni ali pogovorni izraz). Mt 6/30 – Jere: (če travo tako oblači,) ne bo li mnogo bolj vas; Ekumenska: (če travo tako oblači,) ali ne bo mnogo bolj vas; Izdaja 84: (če travo tako oblači,) mar ne bo veliko bolj vas; Lk 20/19 – Jere: spoznali so namreč, da je povedal to priliko zoper nje; Izdaja 84: spoznali so kajpak, da je s to priliko meril nanje; Mt 1/18 – Jere: Z rojstvom Jezusa Kristusa je bilo tako; Izdaja 84: Z rojstvom Jezusa Kristusa je bilo takóle (prim. tudi Mt 2/5); Mt 1/19 – Jere: in je ni hotel osramotiti;

Izdaja 84: in je ni maral osramotiti; Mt 2/12 – Jere: so bili ... opomnjeni, naj se ne vračajo k Herodu; Izdaja 84: so bili ... opomnjeni, naj ne hodijo nazaj k Heródu.

Kljub vsem do zdaj analiziranim zamenjavam in siceršnji jezikovni skrbnosti prevajalcev so v Izdaji 84 na nekaj mestih še ostale nejasne ubeseditve (pomenske, stilne). Mt 3/15 – Jere: Jezus mu je odgovoril: Pusti zdaj; zakaj spodobi se nama, da; Izdaja 84: Jezus mu je odgovoril: Pusti zdaj, kajti spodobi se nama, da (toda Moder: a Jezus mu je odgovoril: Za zdaj še pusti to: spodobi se namreč, da).

Značilnosti spreminjanja oz. nadomeščanja besednih enot se še bolj kot pri osamljenih besedah kažejo v frazeoloških spremembah. Dokazov za to trditev sicer ni veliko, so pa ti dovolj prepričljivi. Gre npr. za uvajanje oz. neopuščanje napačnih vezav ali za sprejemanje prikritih kalkov. Mr 3/6 – Dalmatin: so zdajci en svit deržali s' Erodežovimi služabniki, čez njega, koku bi njega vmurili; Jere: in se zoper njega posvetovali s herodovci, da bi ga pogubili; Izdaja 84: in se s herodovci posvetovali zoper njega, kako bi ga pogubili. Prvotni kalk, značilen zaradi rabe predloga *čez*, so poznejši prevajalci zamenjavali s predlogom *zoper* in ga postavljali pred povedek, tako da se je le-ta neposredno vezal s predmetom. Najnovejši prevajalci in z njimi vred Izdaja 84 so besedni red spet obrnili, in tako je nastala neorganska fraza *posvetovati se zoper koga* (take zveze kartoteka SSKJ ne izkazuje). V navedenem stavku je ohranjena tudi nestrokovna beseda *herodovci* (prim. Dalmatin), razen tega pa ni jasno, ali zahteva izvirnik namerni ali načinovni odvisnik. Prim. še Mr 5/23 – Dalmatin: pridi inu položi tvojo roko na njo, de bo zdrava inu živa; Jere: pridi in položi roke nanjo, da ozdravi in bo živela; Izdaja 84: Pridi in položi roko nanjo, da ozdravi in ostane pri življenju. Nemško frazo *am Leben bleiben* so starejše izdaje sv. pisma z Dalmatinom vred pravilno podomačevale z glagolom *biti živ* oziroma *živeti*. V najnovejših izdajah se je vtihotapil v 20. stoletju uveljavljajoči se kalk *ostati pri življenju*; to rabo v slovenskem knjižnem jeziku kartoteka SSKJ izkazuje, vendar je še zmeraj omejena predvsem na neliterarno področje.

Zlasti presenetljivo je nadomeščanje frazeoloških istoizraznih besed izvirnika. Ti so sicer lahko skladenjsko povezani z različnimi stavčnimi členi, ki pogojujejo tudi njihovo pomensko izžarevanje, vendar vzbuja večje število slovenskih ustreznikov za eno in isto grško besedo oz. frazo dvom o nujnosti tolike variantnosti oziroma lahko očitek glede premajhne skrbi za usklajevanje vzporednih mest v besedilu.

Vzemimo za primer in izhodišče glagol *προδκυνέω*, precejkrat uporabljen v grškem izvirniku. (Njegov pomenski obseg povzemamo po Doklerjevem slovarju.) V svetem pismu nove zaveze se ta glagol med drugim nanaša po enkrat na gobavca, po enkrat na obsedenca, (tri) modre, hudiča in angele. V dosedanjih ključnih sveto-pisemskih prevodih je zadevna njegova raba prikazana takole: (Gobavec) Mt 8/2 – Dalmatin: je prišal inu ga je molil, inu je djal; Jere: (je) padel predenj in rekel; Izdaja 84: se (je) poklonil pred njim do tal in rekel; (Obsedenec) Mr 5/6 – Dalmatin: inu je pred nym doli padel, je glasnu vpil inu djal; Jere: padel (je) predenj in zakričal z močnim glasom; Izdaja 84: se mu (je) do tal priklonil in na ves glas zavpil; (Modri) Mt 2/11 – Dalmatin: inu so doli padli, inu so je molili; Jere: in padli so predenj ter ga molili; Izdaja 84: padli so predenj in ga počastili; (Hudič) Mt 4/9 – Jere: Vse to ti dam, če predme padeš in me moliš; Rozman: Vse to ti bom dal, če predme padeš in se mi pokloniš; Izdaja 84: Vse to ti bom dal, če predme padeš in me počastiš; (Angeli)

Hebr 1/6 – Dalmatin: Inu njega imajo vsi Božji Angeli moliti; ekumenska: In molijo naj ga vsi božji angeli; Izdaja 84: Pred njim naj padejo na kolena vsi božji angeli.

V shematični obliki so torej v Izdaji 84 uporabljene za grški $\pi\rho\delta\kappa\upsilon\omega\acute{\epsilon}\omega$ tele slovenske fraze: (Gobavec) pokloniti se pred kom do tal (in reči); (Obsedenc) prikloniti se do tal (in na ves glas zavpiti); (Modri) pasti pred koga (in ga počastiti); (Hudič) pasti pred koga (in ga počastiti); (Angeli) pasti na kolena pred kom. Ne upamo si reči, katera od treh različic za izviriški $\pi\rho\delta\kappa\upsilon\omega\acute{\epsilon}\omega$ je najpravilnejša oz. najboljša (izvirniku najbližja je verjetno prva), vsekakor pa moramo ponoviti, da prevodi ene in iste fraze preveč variirajo in hkrati premalo upoštevajo nosilce dejanja (gobavec, obsedenc : modri, hudič, angeli).

Še to: Ni nam natančneje znano, koliko imamo doslej analiz o prevodih sveto-pisemskega besedila v slovenščino. Ker si mislimo, da jih ni veliko, menimo, da bi bilo treba dobro proučiti tiste, ki so poglobljeno in dokumentirano obravnavale to vprašanje. In če se z njihovimi sklepi strinjamo ali pa nimamo nasproti njihovim trditvam trdnih dokazov, jih moramo pri prirejanju novega besedila sprejeti in udejestviti. Med take gotovo sodi Breznikova razprava (delno tudi analize M. Orožen). Če bi jo prevajalci sv. pisma po letu 1917 skrbno pregledali in prisluhnili Breznikovim nasvetom, bi bili njihovi prevodi boljši ne le v konkretnih, pri Brezniku analiziranih primerih, ampak tudi v celoti, s pogojem, da bi navedene konkretne nasvete uporabljali tudi pri podobnih primerih. Oglejmo si le nekaj njegovih zgledov.

Breznik je npr. opozoril, da je Japelj v poved pri Jn 8/56 samovoljno vstavil prislov *silno* in da ni uporabil pravega vida (dov.); posebej je opomnil, da spodrsljaja nista bila odpravljena vse do njegovega časa. Napaki tudi doslej še nista bili odstranjeni, le Moder je knjižno manj živo besedo *silno* zamenjal z navadnejšo (*močno*). – Breznik je ugotovil tudi, da je stavek pri Jn 8/59 upoveden v napačnem glagolskem vidu. Novejše izdaje so vid sicer spremenile (*pograbiti, pobrati*), vendar so glagol povezale z neustrezajočim skupnim imenom (*kamenje* namesto *kamni*). – Ali: Dalmatin je pri Mt 21/4 sredstvo oziroma posredništvo izrazil z germanizmom (*kar je govorjenu skuzi preroka*). Kasnejše izdaje so izraziti germanizem zamenjale z manj izrazitim (*po preroku*). Moder in Rozman sta stavek predelala v duhu sodobne slovenske skladnje (*prerokova napoved oz. kar je napovedal prerok*). Izdaja 84 pa se je vrnila k problematični varianti (*kar je bilo rečeno po preroku*). (Verjetno gre za lapsus, saj so podobne konstrukcije na drugih mestih pravilno oblikovane, npr. Mt 2/5, Mt 2/23). Podrobnejša primerjava te skladijske zveze še na drugih mestih v Izdaji 84 kaže, da gre pravzaprav za dva tipa vezave. Kadar je poudarek na prerokovem posredništvu med Bogom in človekom, je taka vezava sprejemljiva (Mt 1/22, Mt 2/15), kadar pa izraža povzročitelja, je zveza nepravilna. Take so (lahko) vse tiste, ki so izražene s klišejem *kar je bilo rečeno po preroku, ki pravi* (Mt 2/17, Mt 21/4).

Izdaja 84 si je nasploh prizadevala odpraviti germanizme, vendar pri tem ni imela zmeraj prave mere. Pri Brezniku grajani stavek *in zdajci je bil čist od svojih gob* je pri Mt 8/3 spremenila v *pri priči je bil očiščen gob*. V povedi so tri sporna mesta: njen slovnični osebek ni gobavec, ampak gobe (pravilno Moder: *gobe so se mu pozdravile*); predlog *od* v taki zvezi je le navidezni germanizem, in ga ne kaže preganjati, zato je uporabna Jeretova formulacija: *očiščen od gob*, tudi zamenjave knjižno nevtralnega prislovnega določila *takoj* z ekspresivnim *pri priči* ne moremo imeti za stilno izboljšavo.

Breznik se je v tej kritiki zelo ukvarjal z vidom in iskanjem ustreznikov za posebne grške čase. Izdaja 84 je, kot smo pokazali v prvem delu analize, besedila na nekaterih mestih ustrezno popravila, ponekod ne, včasih pa se je v izboljšani stavek vtihotapila druga pomanjkljivost. Novejše izdaje, npr. Jeretova, imajo za grški dovršni glagol v vlogi prihodnjika ali pogojnika (Mt 4/9), kot je poudaril Breznik, napačni nedovršni sedanjik (*Vse to ti dam, če predme padeš in me moliš*). V Izdaji 84 je pasus taklé: *Vse to ti bom dal, če predme padeš in me počastiš*. Ob zdaj pravilnem dovršnem sedanjiku *počastiš* in njemu ustrezajočem *padeš* je po nepotrebnem vpeljan dovršni prihodnjik (*bom dal*).

Ali: Jeretova pomensko dvoumna oziroma vsaj nejasna formulacija pri Mt 5/19 (*kdor bo torej kršil katero teh najmanjših zapovedi ... bo najmanjši v nebeškem kraljestvu*) je bila vsebinsko, v odnosu do Modra in Rozmana pa tudi jezikovno izboljšana, poslabšana pa zaradi izločitve klasičnega slovenskega nedoločnega zaimka (*kateri*) in nadomestitve z dokaj sporno zaimensko zvezo (*kdor bo torej kršil eno od teh, pa čeprav najmanjših zapovedi ... bo najmanjši v nebeškem kraljestvu*).

6 Glede tehnične podobe besedila v ožjem smislu nimamo posebnih pripomb. Tisk je lep in razločen. O mnogih filološko-tehničnih pripomočkih (sklicevalne številke in črke, raznovrstne podčrtne opombe), upoštevajoč seveda stališče množičnega uporabnika knjige, smo govorili na začetku. Moti pa tudi prepogosto menjavanje različnih vrst tiska, zlasti ležečega.

Za sveto besedilo neopravičljive so tiskarske napake, ki vsebinsko pokvarijo smisel določene povedi. Tako se je zgodilo npr. pri Mt 24/15–19. (Prevajalci so napako gotovo že sami odkrili, žal, prepozno.) V njej sta izpadla dela povedi »kdor je na polju, naj se ne vrača domov po svoj plašč« in »Gorje pa« (oboje tu navedeno po Jeretu), pojavili pa sta se dve zametirani vrstici »kdor bere, naj razume^d –« in »¹⁶takrat naj beže v hribe, kateri so v Jude-«.

Za nekatere »tiskarske« napake mnogokrat ni mogoče dognati, ali so jih naredili že prevajalci oziroma lektorji ali grede na rovaš korektorjev oziroma tiskarjev. Med njimi so na prvem mestu napačna ali manjkajoča ločila na koncu pravega ali nepravega premege govora (Mr 13/4, Mr 13/6, Lk 6/9; prim. tudi str. 21). So pa tudi druge tiskarske napake: napačne črke (Mt 11/28), nepravilna ločila (Lk 8/48, Lk 14/21, Lk 15/6), nepotrebna ločila (Lk 16/13), posebnemu tisku neustrezajoča ločila, npr. narekovaj (Jn 6/31). Vse take napake je mogoče tako ali drugače opravičiti, grajo pa zasluži prenos neskorogiranega tiskanega svetopisemskega besedila celo na diskete in še v natis reklamnega oglasa zanje, npr.: Jn 15/12: To je moja zapoved, da ljubite drug drugega kakor sem vas ljubil jaz.

7 Na temelju naših teoretičnih izhodišč o prevajanju svetopisemskega besedila (1. poglavje), po s teh izhodišč opravljenem slovničnem pregledu besedila v Izdaji 84 (2. poglavje), po njegovi stilni analizi in ustrezni vzporedni primerjavi s slovenskimi leposlovnimi besedili, ki vsebujejo prvine biblijskega sloga (3. poglavje), in podrobni raziskavi novega besedja v njej (4. poglavje), pa tudi po oceni tehnične vrednosti te izdaje (5. poglavje):

izražamo veselje nad (na splošno) uspelim skupinskim znanstvenim delom, hvallimo posrečeno opravljene popravke vsebinskih napak v svetopisemskem besedilu, ki

so se doslej vzdrževale iz izdaje v izdajo zaradi premajhne skrbnosti ali nezadostne jezikovne izobrazbe prevajalcev, in tudi nekatere jezikovno-pravopisne izboljšave, ne strinjamo pa se z mnogimi skoraj individualnimi jezikovnimi posegi v besedilo, zlasti ne s tistimi, ki so prizadeli dosedanji slovenski biblijski slog. Motijo tudi neskladja med skoraj razkošno in z mnogimi komentarji oz. opombami opremljeno izdajo pa med namenom izdaje, da bi prišla v najširši krog tudi preprostih bralcev, ter ne dovolj skrbno opravljene tiskarsko-tehnične korekture.

Upamo, da besedilo prihodnje izdaje ne bo ponovilo napak Izdaje 84.

SUMMARY

After so many Slovene translations of the Bible from the 16th century on, translating the Bible anew is a singularly demanding task. This text has for several centuries been the principal model for the formation of the literary language. A modern translation should not only be as close as possible to the Greek or Hebrew and in the spirit of the original, so that the reader can maximally perceive the content and meaning of the message, but it must also be in accord with the demands of the modern literary language and simultaneously preserve the positive achievements of earlier translations in the Slovene literary heritage. The newest Slovene Bible translation does all of this to a large extent. The original idea of the Bible is in a number of places more clearly and precisely expressed, particularly because a more appropriate variant of the original text was used. Nevertheless, several things could be improved, especially the stylistic aspect of the translation, e.g., translating the same word of the original with several synonyms, the expression of taboo concepts. As for grammatical problems, some of the translations of Greek tense forms are disputable, especially with respect to the aspectual system of Slovene. The difficulties posed by word formation are more successfully dealt with in the translation. Although effort was put into bringing it up to orthographic norms, the translation is quite conservative in terms of the 1962 Slovene Orthography: there is inconsistency in reported speech; there are a number of unnecessary stress marks; some morphological questions are inconsistently solved. Concerning matters of style, changes in established phrases that are firmly imprinted in the collective consciousness are disturbing. The translation is often too rationalistic and thus lacking the warmth that was in the older translation. Complex constructions are unnecessarily torn apart, e.g., polysyndeton. The connections between the Bible and passages imitative of the Bible in Slovene literature are lost through needless changes. There are numerous inappropriate uses of Slovene grammatical words, especially conjunctions. Thus, in the realm of style, the new translation is too far removed from the best aspects of the earlier translations.

There is a number of unnecessary alternations of words for the same meaning and excessive avoidance of stylistically marked terms. Also, the translation as a whole is uneven. Some formulations are unclear. The replacing of words in standard phrases is displeasing. The translators should have studied the existing critical linguistic treatments of the Bible translations in order to have preserved more of the good and omitted more of the bad (Breznik). The technical side of the text is good, however there is an inexcusable number of printer's (and "printer's") errors. This analysis is prepared on the basis of the 1984 Bible translation with the intention of preventing the carrying over of the shortcomings of this translation into the new one under preparation.